

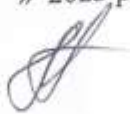

Розробник: Орлова Ольга Володимирівна,
викладач циклової комісії природничих дисциплін Фахового коледжу
«Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка
Викладач: Орлова Ольга Володимирівна,
викладач циклової комісії природничих дисциплін Фахового коледжу
«Універсум»
Київського університету імені Бориса Грінченка

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні циклової комісії
природничих дисциплін

Протокол від «30серпня   » 2023 р. №1

Голова циклової комісії

Людмила ГЛУХЕНЬКА

Робочу програму перевірено «   » 2023 р.

Заступник директор

з навчально-методичної роботи

Оксана ГОЛОВЧАНСЬКА

Заступник директор з навчальної роботи

Оксана КАЛАШНИК

Пролонговано:

на 2024/2025 н.р. ()«» 20

30.08.2024

р., протокол № 1

на 20_ /20_ н.р. ()«» 20

р., протокол №

на 20_ /20_ н.р. ()«» 20

р., протокол №

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни
	денна форма навчання
Вид дисципліни	обов'язкова
Мова викладання, навчання, оцінювання	українська
Загальний обсяг кредитів/годин	3/90
Курс	1
Семестри	1
Кількість змістових модулів	3
Обсяг годин, в тому числі:	90
Аудиторні	42
Модульний контроль	6
Самостійна робота	42
Семестровий контроль	
Форма семестрового контролю	залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу: розкрити анатомо-фізіологічні особливості організму людини в різні періоди онтогенезу, науково обґрунтувати заходи щодо збереження, зміцнення, розвитку і управління здоров'ям дітей і підлітків шкільного віку, створити стійку мотивацію щодо дбайливого ставлення до власного здоров'я, сформувати здоров'язбережувальну компетентність.

Завдання курсу:

- ознайомлення з загальними закономірностями росту та розвитку дітей та підлітків шкільного віку, віковою періодизацією та критичними періодами розвитку;
- встановлення взаємозв'язку будови і функцій органів і систем органів організму людини;
- ознайомлення з віковими фізіологічними процесами, що відбуваються в організмів дітей;
- визначення факторів, які впливають на здоров'я: біологічні задатки і можливості, соціальне середовище, екологічні умови;

У студентів мають бути вироблені наступні компетентності:

№ в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст
ЗК-2	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	1-10
ЗК-5	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях	2-10
СК-16	Здатність забезпечувати інклюзивні процеси, виявляти особливості та шляхи покращення життєдіяльності дітей та молоді з інвалідністю.	2-10

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студентів повинні сформуватися наступні предметні компетентності:

- здатність застосовувати анатомо-фізіологічні знання для пояснення життєдіяльності власного організму, профілактики захворювань, травматизму, шкідливих звичок;
  - здатність застосовувати основні фізіологічні методи аналізу й оцінки стану організму людини, враховуючи вікові особливості дітей молодшого шкільного віку;
  - здатність застосовувати в умовах конкретної ситуації сукупність здоров'язбережувальних компетенцій, дбайливо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших людей;
- володіти знаннями про фактори, що впливають на здоров'я, принципи здорового способу життя;
- розуміти причини основних соціально-значущих та соціально-зумовлених захворювань;
- володіння методами та заходами профілактики захворювань;
- здатність застосовувати знання на практиці для збереження свого здоров'я і здоров'я оточуючих людей;
- вміння організувати роботу по збереженню і зміцненню як особистого, так і суспільного здоров'я;
- здатність проводити аналіз впливу різних факторів на здоров'я;
- володіти технікою надання першої (долікарської) допомоги при різних станах, що загрожують життю на здоров'ю;
- володіти техніками застосування лікарських препаратів та проводити нескладні маніпуляції;
  - сформованість ціннісного ставлення до власного організму і здоров'я та здоров'я інших людей; вміння протистояти шкідливим впливам соціо-природничого середовища;
    - здатність застосовувати на практиці принципи біоетики, розуміння соціальних і екологічних наслідків своєї професійної діяльності;
  - обізнаність в профілактиці різних захворювань, дотримання правил особистої гігієни.

3. Результати навчання за дисципліною

РН 3. Розв'язувати типові задачі в професійній діяльності.

РН 17. Уміти самостійно виконувати обов'язки, покладені в межах професійної діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент має **розуміти та пояснювати:**

- загальні закономірності росту і розвитку дітей і підлітків;
- особливості процесів дихання, травлення, обміну речовин, терморегуляції,
- виділення, вікові особливості функціонування нервової системи дитини, значення нервової та гуморальної систем в регуляції і узгодженості функцій організму дитини та взаємозв'язку організму з навколишнім середовищем;
- складові і фактори формування здорового способу життя; **Аналізувати:**
- закономірності і особливості впливу соціуму, які визначають здоров'я сучасної людини.
- закономірності розвитку систем і органів організму на різних вікових етапах;
- валеологічні засади формування здорового способу життя та профілактики захворювань;

Розпізнавати та визначати:

- основні ознаки патологічних станів організму; - послідовність та об'єм долікарської допомоги в звичайних умовах та екстремальних ситуаціях, спрямовану на попередження ускладнень та порятунок потерпілого;
- об'єм та послідовність надання невідкладної допомоги у разі загрозливих для життя станів, нещасних випадків, травм, стан функціонального стану систем організму;
- встановлювати етапи, найбільш чутливі до педагогічних впливів, направлених на розвиток сприймання, уваги і пізнавальних процесів учнів.

Використовувати науково обґрунтовані гігієнічні рекомендації з організації навчено-виховного процесу, режиму дня і відпочинку, харчування дітей, обладнаю, планування і благоустрою дитячих закладів.

Характеризувати основні чинники формування здорового способу життя. Обирати доцільні для індивідуума форми і методи формування духовного, психічного і фізичного здоров'я

4. Структура навчальної дисципліни «Анатомія і фізіологія людини та основи медичних знань»

Назва змістовних модулів та тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					Самостійна
		Аудиторні					
		Лекції	Практичні	Семінари	Модуль		
І семестр (1 курс) Змістовий модуль							
Вступ. Значення анатомії і фізіології людини, основ медичних знань.							
Віковий розвиток людини. Загальна характеристика опорно-рухової системи.							
Тема 1. Вступ. Значення анатомії і фізіології, основ медичних знань для професійної підготовки соціального педагога. Загальні закономірності росту та розвитку людини	5	2					3
Тема 2. Загальна характеристика опорно-рухової системи. Розвиток рухів у дітей	8	2	2				4
Тема 3. Захворювання опорно-рухового апарату. Загальна характеристика травм. Профілактика та перша домедична допомога при травмах та нещасних випадках.	9	2		2	2		3
Разом	22	6	2	2	2		10
Змістовий модуль II							
Внутрішнє середовище організму. Анатомія, фізіологія та захворювання кардіореспіраторної, травної, репродуктивної та сечовидільної систем							
Тема 4. Внутрішнє середовище організму. Кров: функції та склад. Лімфатична система. Органи кровотворення. Анатомія, фізіологія серцево-судинної системи.	8	2	2				4
Тема 5. Анатомія, фізіологія та гігієна дихальної системи	8	2	2				4
Тема 6. Захворювання дихальної, серцево-судинної систем. Інфекційні хвороби крові. СНІД і т.п. Долікарська допомога при захворюваннях дихальної, серцево-судинної систем	8	2		2			4
Тема 7. Анатомія, фізіологія травної, сечовидільної, репродуктивних систем	12	2	2	2	2		4
Разом	36	8	6	4	2		16
Змістовий модуль III.							
Анатомія, фізіологія аналізаторів та нервової системи.							

Тема 8. Анатомія сенсорних систем. Вікові особливості функціонування органів чуття. Порушення та профілактика органів зору, слуху	9	2		2		5
Тема 9. Анатомія, фізіологія нервової системи. Вища нервова діяльність. Інтегративна функція центральної нервової системи. Профілактика нервових розладів у військовий стан.	12	2	2	2		6
Тема 10. Загальні поняття про нервові захворювання, психоневрологічні порушення.	11	2		2	2	5
Разом за III модуль	32	6	2	6	2	16
Усього	90	20	10	12	6	42

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовний модуль I. Вступ. Значення анатомії і фізіології людини, основ медичних знань. Віковий розвиток людини. Загальна характеристика опорно-рухової системи

Тема 1. Вступ. Значення анатомії і фізіології, основ медичних знань для професійної підготовки соціального педагога. Загальні закономірності росту та розвитку людини.

Предмет, завдання, методи анатомічних та фізіологічних досліджень. Основи медичних знань для вчителя.

Поняття про здоров'я. Складові та чинники здоров'я. Здоровий спосіб життя та його складові. Формування здорового способу життя на основі традицій українського народу. Розвиток самосвідомості людини і здоровий спосіб життя. Поняття про геронтологію як науку. Загальні відомості про довголіття. Критерії біологічного віку. Тривалість життя людини.

Поняття про структурну і функціональну організацію організму. Загальний огляд будови і функцій організму. Рівні організації тіла людини: клітина, тканина, органи, система органів, організм. Саморегуляція — універсальна властивість організму.

Поняття росту і розвитку. Основні закономірності росту та розвитку дітей і підлітків. Групи здоров'я. Акселерація та ретардація (поняття і причини). Вікова періодизація. Критичні періоди розвитку. Причини виникнення вад розвитку на різних етапах онтогенезу. Найхарактерніші риси різних періодів розвитку людини.

Основні поняття теми: анатомія, фізіологія, вікова фізіологія, основи медичних знань, здоров'я, здоровий спосіб життя, валеологія, хронологічний вік, біологічний вік, ріст, розвиток, онтогенез, критичні періоди розвитку, вікова періодизація, хронологічний вік, біологічний вік, групи здоров'я, акселерація та ретардація.

Рекомендовані джерела:

основні - 1, 2, 4

додаткові - 1, 2, 4

Тема 2. Анатомія та фізіологія опорно-рухової системи. Розвиток рухів у дітей.

Біологічне значення опорно-рухової системи. Загальні відомості про скелет: форма, з'єднання, будова і хімічний склад кісток, ріст кісток, частини скелета. Вікові особливості кісток та скелета. Анатомічна будова кістки: епіфіз та діяфіз.

Частини скелета: хребетний стовп, грудна клітка, череп, верхні кінцівки з плечовим поясом і нижні кінцівки з тазовим поясом. Хвороби кісток. Перша допомога при ушкодженнях опорно-рухової системи. Домедична допомога при травмах та нещасних випадках.

Запобігання викривленню хребта і розвитку плоскостопості. Комплекс вправ для профілактики порушень постави. Комплекс вправ для виправлення

(корекції) сутулості.

Загальні відомості про будову м'язів та їх основні групи у людському тілі. Розвиток рухів у дітей. Вікові особливості м'язового апарату. Біологічне значення скелетних м'язів. Будова і форма скелетних м'язів. Основні групи м'язів людського організму. Робота м'язів. Вікові особливості м'язового апарату. Розвиток рухів у дітей.

Основні поняття теми: опорно-рухова система, скелет, кістки: довгі, трубчасті, плоскі, короткі, змішані; типи з'єднання кісток, шви, суглоб, зв'язки, остеон, остецити, хрящ, хондроцити, хребець, частини скелету, м'язи, синергісти, антагоністи, згиначі, розгиначі, скорочення м'язів, тонус м'язів, сила м'язів, втома м'язів, рухова активність, гіподинамія, постава, фізична культура, будова м'яза, фасція, м'язові волокна, міофібрили, актин, міозин, групи м'язів, динамічна робота, статична робота, фізична втома.

Практична робота № 1. Будова та функції кісток.

Рекомендовані джерела:

основні - 1,2,8

додаткові - 1,3

Тема 3. Захворювання опорно-рухового апарату. Загальна характеристика травм. Профілактика та перша до медична допомога при травмах та нещасних випадках.

Профілактика та перша медична допомога при травматичних пошкодженнях опорно-рухового апарату. Дитячий травматизм, засоби профілактики. Травматичний шок, його перебіг, основні ознаки. Долікарська медична допомога при травматичному шоку. Поняття про знеболювання при травмах. Закриті ушкодження, визначення, причини. Удари м'яких тканин. Розтяги та розриви зв'язок, сухожиль, м'язів. Поняття про вивихи. Захворювання та профілактика опорно-рухового апарату. Особливості переломів у дітей.

Значення фізичної культури у розвитку опорно-рухового апарату в дітей та підлітків. Недостатній рівень рухової активності - гіподинамія, як фактор ризику. Гігієнічні вимоги до навчальних меблів та робочої пози учня. Гігієнічні основи фізичного виховання учнів.

Основні поняття теми: травматичні пошкодження опорно-рухового апарату, фізіологічна постава, патологічна постава, сколіоз, кіфоз, лордоз, плоскостопість, травматизм, рана, іммобілізація, перелом.

Семінар № 1. Неінфекційні захворювання опорно-рухового апарату у дітей, профілактика.

Рекомендовані джерела:

основні - 1,4,6

додаткові - 1,2

Змістовний модуль II.

Внутрішнє середовище організму. Анатомія, фізіологія та захворювання каріореспіраторної, травної, репродуктивної та сечовидільної систем

Тема 4. Внутрішнє середовище організму. Кров: функції та склад.

Лімфатична система. Органи кровотворення. Анатомія, фізіологія та гігієна серцево-судинної системи.

Внутрішнє середовище організму: кров, лімфа, тканинна рідина.

Біологічне значення крові. Склад крові: плазма, формені елементи. Імунітет. Роль І.І.Мечникова у створенні вчення про імунітет. Інфекційні хвороби і боротьба з ними. *Лімфатична система* і її значення. Склад лімфи. Лімфатичні капіляри, судини і протоки.. Будова лімфатичних вузлів і їх функція. Топографія основних елементів лімфатичної системи. Роль лімфатичної системи при поширенні інфекції в організмі.

Органи кровотворення та імунної системи. Кістковий мозок і його розподіл в ембріональній та постембріональній періоди розвитку. Вилочкова залоза (тімус). Лімфатичні регіональні скупчення. Селезінка, її будова і функція.

Вікові особливості крові. Будова і функції лейкоцитів. Лейкоцитарна формула. Імунітет та імунна система. Будова і функції тромбоцитів. Зсідання крові. Групи крові. Переливання крові.

Будова серця і судин. Цикл роботи серця. Вікові зміни серця. *Серце*, його форма. Стінки, порожнини, клапани. Серцевий м'яз, його особливості та іннервація. Провідна система серця. Власні судини серця. Навколосерцева сумка. Топографія серця у зв'язку з вертикальним положенням тіла.

Судини малого кола кровообігу. Легеневий стовбур, його гілки, функція, топографія. Легеневі вени. Артерії і вени великого кола кровообігу. Гілки дуги аорти, грудної і черевної аорти. Система верхньої і нижньої порожнистих вен. Рух крові по судинах. Велике і мале кола кровообігу. Особливості кровообігу. Нервово-гуморальна регуляція кровообігу.

Основні поняття теми: кров, лімфа, тканинна рідина, гомеостаз, плазма крові, формені елементи крові: еритроцити, лейкоцити, тромбоцити; фізіологічний (ізотонічний) розчин, гіпертонічний розчин, гіпотонічний розчин, фагоцитоз, імунітет, імунна система, гемоглобін, депо крові, кровотворні органи, еритроцитом, еритропенія, зсідання крові, групи крові, переливання крові, успадкування груп крові. кровообіг, серце, серцевий цикл, пульс, артеріальний тиск, артерії, вени, капіляри, види кровотеч, стулкові, півмісяцеві клапани, цикл роботи серця, нервова регуляція, гуморальна регуляція, тиск крові.

Практична робота № 2. Оцінка функціонального стану серцево- судинної системи.

Рекомендовані джерела:

основні - 2,3,8

додаткові - 1

Тема 5. Анатомія, фізіологія та гігієна дихальної системи.

Біологічне значення дихання. Загальна будова органів дихання (носова порожнина, носоглотка, гортань, трахея, бронхи, легені). Дихальні рухи (механізм вдиху і видиху). Типи дихання. Глибина і частота дихання. Газообмін у легенях і тканинах. Регуляція дихання. Особливості збудливості дихального центру у дітей. Вікові особливості будови і функції органів дихання. Гігієнічне значення носового дихання.

Гігієнічні вимоги до мікроклімату приміщення та перебування дітей та підлітків на повітрі. Особливості дихання під час спокою та фізичної роботи.

Дихальні вправи для формування правильної дикції.

Основні поняття теми: дихання, вдих, видих, життєва ємність легень, склад вдихувального і видихувального повітря, альвеолярне повітря, зв'язування кисню кров'ю, зв'язування вуглекислого газу кров'ю, дихальний центр, рефлекторна регуляція, гуморальний вплив на дихальний центр, перший вдих новонародженого, дихання при фізичній роботі, зупинка дихання, реанімація.

Практична робота № 3. Функціональний стан дихальної системи.

Рекомендовані джерела:

основні - 2,7,8

додаткові - 3,4

Тема 6. Захворювання та профілактика дихальної, серцево-судинної систем. Інфекційні хвороби крові. Долікарська допомога при захворюваннях дихальної, серцево-судинної систем.

Причини розладів дихання та перша допомога при них. Перша допомога при зупинці дихання: у разі утоплення, ураження електричним струмом, блискавкою. Профілактика та перша медична допомога при серцево-судинних захворюваннях і кровотечах. Характеристика хвороб серця і судин. Особливості інфекційних хвороб. Інфекційний процес, періоди. Епідемічний процес, три ланки процесу, епідемічне вогнище. Групи інфекційних хвороб. Шкідливий вплив куріння й вживання алкоголю на серце і судини. Туберкульоз. СНІД, епідемічні особливості, джерело інфекції, групи ризику, шляхи передачі, клінічні ознаки, медична допомога хворим на СНІД, загальна профілактика

Основні поняття теми: серцево-судинні захворювання, кровотечі, ішемічна хвороба серця, стенокардія, інфаркт міокарда, гіпертонія, гіпотонія, стеноз, шуми серця, аритмія, тахікардія, брадікардія, перикардит, емболія, аневризма, гіпертензія, варикозне розширення вен, гангрена.

Семінар № 2. Захворювання серцево-судинної та органів дихання.

Рекомендовані джерела:

основні - 2,3,5

додаткові - 3

Тема 7. Анатомія, фізіологія травної, сечовидільної, репродуктивних систем.

Біологічне значення травлення. Система органів травлення: будова, функції. Особливості травлення в ротовій порожнині, шлунку, кишечнику. Регуляція травлення. Вікові особливості травлення. Профілактика шлунково-кишкових захворювань.

Обмін речовин як основна функція життя. Обмін білків, жирів, вуглеводів. Водний і мінеральний обмін. Вітаміни. Збереження вітамінів в їжі. Недостатнє харчування та його наслідки: дистрофія, обмеження росту, затримка статевого дозрівання. Значення та фізіологічні принципи раціонального харчування.

Біологічне значення процесів виділення. Органи виділення людини.

Будова і функції сечовидільної системи людини. Механізм утворення первинної і вторинної сечі. Вікові особливості сечовидільної системи. Репродуктивна система. Статеві залози. Статеве дозрівання. Статеве виховання учнів.

Основні поняття теми: органи травлення (ротова порожнина, стравохід, шлунок, кишки), травні залози (слинні, підшлункова, печінка), ферменти, регуляція травлення, ковтання, жування, слина, шлунковий сік, жовч, підшлунковий сік, перистальтика, дефекація, шлунково-кишкові захворювання, вітаміни, обмін речовин, дисиміляція (катаболізм), асиміляція (анаболізм), харчовий раціон, харчові інфекції, отруєння, аскаридоз, ентеробіоз, органи виділення, органи сечовиділення, нирки, сечовидільні шляхи, сечовід, сечовий міхур, сечівник, нефрон, сеча, первинна сеча, вторинна сеча, реабсорбція.

Практична робота № 4. Захворювання травної системи: гельмінти

Семінар № 3. Вплив шкідливих звичок на стан травної та репродуктивної систем.

Рекомендовані джерела:

основні -

1,2,3,5,7

додаткові

— 1,4,5

Змістовий модуль III

Анатомія, фізіологія аналізаторів та нервової системи. Психоневрологічні порушення.

Тема 8. Анатомія сенсорних систем. Вікові особливості функціонування органів чуття. Порушення та профілактика органів зору, слуху.

Загальна характеристика сенсорних систем. Біологічне значення сенсорних систем, або аналізаторів. Особливості слухового аналізатора дитини. Фактори, що сприяють розвитку слуху дитини. Особливості зорового апарату дитини. *Смаковий і нюховий аналізатори*. Орган смаку. Провідні шляхи і центри аналізатора смаку. Орган нюху. Специфічні клітини в слизовій оболонці нюхової частини, тракти, трикутники. Провідні шляхи і центри аналізатора нюху. Вікові особливості аналізаторів. Гігієна аналізаторів.

Основні причини порушень слуху в дітей шкільного віку. Поняття про сіркову пробку, чужорідне тіло вуха, гострий та хронічний отит, розрив барабанної перетинки. Надання долікарської медичної допомоги при патології органа слуху. Попередження порушень слуху в дітей. Особливості зорового апарату дитини. Причини та ознаки короткозорості в дітей. Попередження короткозорості в дітей. Вплив перегляду телепередач на зір дитини.

Основні поняття теми: периферична нервова система, сенсорна система, зоровий аналізатор, слуховий аналізатор, рецептори, адаптація, очне яблуко, допоміжний апарат ока, фоторецептори, сліпа пляма, жовта пляма, акомодация, далекозорість, короткозорість, рефракція, міопія, астигматизм, природне і штучне освітлення, світловий коефіцієнт, зовнішнє вухо, середнє вухо, внутрішнє вухо, фонорецептори, кортіїв орган, вестибулярний апарат, півколові канали, отолітовий апарат, отоліти, механорецептори, хеморецептори, смаковий аналізатор, нюховий аналізатор астигматизм, далекозорість, косоокість, дальтонізм, отит.

Семінар № 4. Захворювання, порушення та профілактика сенсорних систем.

Рекомендовані джерела:

основні - 2, 4, 5, 7 додаткові - 2, 3

Тема 9. Анатомія, фізіологія нервової системи. Вища нервова діяльність.

Інтегративна функція центральної нервової системи.

Функції і загальні принципи будови нервової системи. Біологічне значення, загальний план будови нервової системи. Вікові зміни морфо-функціональної організації нейрона.

Методики дослідження центральної нервової системи. Будова і функції нервової клітини. Механізм виникнення і передачі збудження по нервових структурах. Гальмування в центральній нервовій системі. Рефлекторна діяльність центральної нервової системи.

Загальні властивості нервових центрів. Загальні принципи координації функцій організму. Спинний мозок: особливості будови і функції. Рефлекторна діяльність спинного мозку. Головний мозок: особливості будови і функції. Асиметрія великих півкуль.

Автономна нервова система. Симпатична частина автономної нервової системи. Парасимпатична частина автономної нервової системи. Функціональне значення автономної нервової системи. Фізіологія кори головного мозку. Електроенцефалограма. Типи ВНД. Темперамент. Характер.

Вища нервова діяльність. Методи дослідження ВНД. Рефлекси. Рефлекторна дуга. Безумовні рефлекси. Умовні рефлекси. Механізми утворення умовних рефлексів. Нейронні механізми замикання умовно-рефлекторних зв'язків. Гальмування умовних рефлексів.

Аналітико-синтетична діяльність мозку. Мовна форма відображення дійсності. Пам'ять: види, механізми. Увага: види, механізми. Мотивація. Емоції. Типи вищої нервової діяльності. Перша і друга сигнальні системи. Увага. Пам'ять.

Значення праць І.М.Сеченова та І.П.Павлова у вивченні функцій кори великого мозку. Роль І.М.Сеченова і І.П.Павлова у створенні вчення про ВНД.

ВНД дитини та характеристика основних етапів її розвитку. Сон, його значення. Фізіологія сну. Гігієнічна організація сну. Стрес та його вплив на розвиток дитини.

Основні поняття теми: нервова система, центральна нервова система, нейрон, синапс, збудження, гальмування, рефлекторна діяльність, нервові центри, спинний мозок, головний мозок, асиметрія великих півкуль, автономна нервова система, симпатична нервова системи, парасимпатична нервова система, кора головного мозку, електроенцефалограма, вища нервова діяльність, безумовні рефлекси, умовні рефлекси, аналітико-синтетична діяльність, мова, пам'ять, увага, мотивація, емоції, типи вищої нервової діяльності.

Практична робота № 5. Увага та її види.

Семінар № 5. Вікові особливості функціонування ВНД

Рекомендовані джерела:

основні - 1,4,6,7

додаткові - 1

Тема 10. Загальні поняття про нервові захворювання, психоневрологічні порушення.

Поняття про дитячі неврози та їх причини. Причини шкільних неврозів. Класифікація неврозів. Ознаки, загальні для всіх форм неврозів. Характеристика неврастенії, неврозу страху, неврозу нав'язливих станів, істеричного неврозу, заїкання. Запобігання психоневрологічним порушенням у дітей.

Шкідливий вплив куріння, наркотиків та вживання алкоголю на нервову систему та дитячий організм у цілому. Профілактика нервово-психічних порушень дитини. Валеологічні та гігієнічні основи психічного розвитку учнів. Профілактика нервових розладів у військовий стан.

Основні поняття: невроз, істерія, заїкання, невроз нав'язливих станів, психогігієна, стрес

Семінар № 6. Нервові захворювання, психоневрологічні порушення у дітей та підлітків.

Рекомендовані джерела:

основні - 1, 6,8

додаткові - 1,2

б.Контроль навчальних досягнень

При оцінюванні рівня навчальних досягнень студентів з анатомії і фізіології, основами медичних знань враховується:

- рівень оволодіння анатомічними ідеями, що становлять важливу складову загальнолюдської культури;
- обсяг відтворення знань, рівень розуміння навчального матеріалу;
- самостійність суджень, систематизація та глибина знань;
- дієвість знань, уміння застосовувати їх у практичній діяльності з метою розв'язування практичних задач;
- уміння робити висновки та узагальнення на основі практичної діяльності;
- рівень оволодіння практичними вміннями та навичками спостереження та дослідження природи.

6.1.Оцінювання навчальних досягнень студентів (1-6 модуль) здійснюються за 12- бальною системою, характеристиками, наведеними в таблицях 1 і 2.

Таблиця 1

Рівні навчальних досягнень	Бали	Характеристика навчальних досягнень
Початковий	1	Студент (студентка) за допомогою вчителя або з використанням підручника (робочого зошита) розпізнає і називає окремі анатомічні об'єкти
	2	Студент (студентка) за допомогою вчителя або з використанням підручника (робочого зошита) називає окремі ознаки анатомічних об'єктів та фізіологічних процесів; наводить елементарні приклади анатомічних об'єктів
	3	Студент (студентка) відтворює окремі факти; за допомогою вчителя або з використанням підручника (робочого зошита) характеризує окремі ознаки анатомічних об'єктів та фізіологічних процесів; відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді (наприклад так або ні); допускає суттєві помилки

Рівні навчальних досягнень	Бали	Характеристика навчальних досягнень
Середній	4	Студент (студентка) за допомогою вчителя відтворює незначну частину навчального матеріалу; дає визначення окремих анатомічних та фізіологічних понять, неповну характеристику загальних ознак біологічних об'єктів, допускаючи несуттєві помилки
	5	Студент (студентка) відповідаючи на запитання вчителя відтворює основний зміст навчального матеріалу; характеризує загальні ознаки анатомічних об'єктів та фізіологічних процесів; дає визначення окремих анатомічних і фізіологічних понять, описує анатомічні об'єкти та фізіологічні процеси за планом, допускаючи несуттєві помилки; проводить та описує спостереження; за допомогою вчителя виконує прості біологічні дослідження та описує їх результати; за допомогою вчителя розв'язує прості типові вправи і задачі
	6	Студент (студентка) самостійно, але неповно відтворює навчальний матеріал, відповідає на окремі запитання; частково пояснює відповідь прикладами, що наведені у підручнику; у цілому правильно вживає анатомічні і фізіологічні терміни; характеризує будову та функції окремих біологічних об'єктів за планом з незначними неточностями; за зразком розв'язує прості типові вправи і задачі
Достатній	7	Студент (студентка) самостійно відтворює основну частину навчального матеріалу, використовуючи необхідну термінологію; розкриває суть анатомічних і фізіологічних понять, допускаючи у відповідях неточності; за визначеними ознаками порівнює об'єкти та явища; виконує прості біологічні дослідження та описує їх результати; з допомогою вчителя формулює висновки

Рівні навчальних досягнень	Бали	Характеристика навчальних досягнень
	8	Студент (студентка) самостійно відтворює навчальний матеріал; відповідає на поставлені запитання, допускаючи у відповідях неточності; порівнює анатомічні об'єкти, явища і фізіологічні процеси живої природи, встановлює відмінності між ними; пояснює причиннонаслідкові зв'язки; застосовує отримані знання у стандартних ситуаціях; розв'язує типові вправи і задачі користуючись алгоритмом
	9	Студент (студентка) вільно відтворює навчальний матеріал та відповідає на поставлені запитання; аналізує інформацію, за допомогою вчителя встановлює причинно-наслідкові зв'язки; самостійно розв'язує типові вправи і задачі; використовує знання у стандартних ситуаціях; виправляє помилки; уміє працювати зі схемами, графіками, малюнками, таблицями, атласами-визначниками, натуральними біологічними об'єктами та їх моделями; виконує прості дослідження та пояснює їх результати; виявляє емоційноціннісне ставлення до живої природи
Високий	10	Студент (студентка) логічно та усвідомлено відтворює навчальний матеріал у межах програми; розкриває суть анатомічних явищ, фізіологічних процесів, пояснює відповіді прикладами; дає порівняльну характеристику біологічним об'єктам і явищам з визначенням подібності й відмінності; аналізує, систематизує, узагальнює, встановлює причиннонаслідкові зв'язки; використовує знання у нестандартних ситуаціях; виявляє ставлення й готовність реагувати відповідно до засвоєних ціннісних орієнтацій

Рівні навчальних досягнень	Бали	Характеристика навчальних досягнень
	11	<p>Студент (студентка) виявляє міцні й глибокі знання з предмету у межах програми; самостійно аналізує і розкриває закономірності живої природи, пояснює прикладами, що ґрунтуються на власних спостереженнях; дає порівняльну характеристику анатомічним явищам з поясненням причин подібностей й відмінностей; встановлює і обґрунтовує причиннонаслідкові зв'язки; визначає можливості практичного застосування результатів дослідження; виявляє переконання і активно проявляє ціннісні орієнтації, здійснюючи вибір завдань і рішень</p>
Високий	12	<p>Студент (студентка) виявляє системні знання з предмету, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях; самостійно аналізує анатомічні явища і фізіологічні процеси, виявляє особисту позицію щодо них; використовує знання з інших предметів для виконання ускладнених завдань; знаходить та використовує додаткові джерела інформації для виконання навчального завдання; уміє виокремити проблему і визначити шляхи її розв'язання, приймати рішення, аргументувати власне ставлення до різних поглядів на об'єкт вивчення, бере участь у дискусіях, вирішенні проблемних питань</p>

6.2 КОНТРОЛЬ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ЗА ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ

Критерії оцінювання виконання практичних, лабораторних робіт та відповіді на семінарському занятті

Критерії оцінювання за 10 бальною шкалою

Кількість балів	Значення оцінки (характеристика відповіді)
10	Відмінний рівень виконання завдань/відповідь повна, вичерпна й достатньо обґрунтована з, можливими, незначними недоліками
9	Достатньо високий рівень виконання завдань/відповідь без суттєвих (грубих) помилок, але не містить повних обґрунтувань
8	В цілому добрий рівень виконання завдань/відповідь містить незначну кількість несуттєвих помилок
7	Посередній рівень виконання завдань/відповідь містить значну кількість недоліків та/або незначну кількість помилок
5-6	Мінімально допустимий рівень виконання завдань, містить недоліки та помилки/відповідь неповна, що характеризується-недостатньою обґрунтованістю, фрагментарністю, наявністю недоліків та помилок
3-4	Незадовільний рівень виконання завдань/відповіді, що виявляється у формальному запам'ятанні деяких понять і фактів, без належного їх розуміння, нездатності застосувати такі знання при вирішенні завдань
1-2	Незадовільний рівень виконання завдань/відповіді, що виявляється у неспроможності відтворити означення базових понять, положень, невмінні їх застосувати або виконання завдань/відповідь розпочата чи взагалі відсутня.

6.3.Критерії оцінювання виконання модульних контрольних робіт

Розробляється викладачем в залежності від фактичного навчального матеріалу та з врахуванням «Критеріїв оцінювання виконання практичних, лабораторних робіт та відповіді на семінарському занятті». Форма проведення модульного контролю: модульна контрольна робота. Модульна контрольна робота включає виконання тестових завдань. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за модульну контрольну роботу - 12 балів.

МКР вважається зарахованою, якщо студент отримав мінімум 5 балів.

6.4 Завдання для самостійної роботи та критерії оцінювання.

№	Тема	Кількість годин	Кількість балів
1.	Тема 1. Вступ. Значення анатомії і фізіології, основ медичних знань для професійної підготовки соціального педагога. Загальні закономірності росту та розвитку людини. Видатні анатоми і фізіологи України: життєвий шлях та вклад в науку Соціальні хвороби: загальна характеристика, профілактика	3	3
2.	Тема 2. Загальна характеристика опорно-рухової	4	4

	<p>системи. Розвиток рухів у дітей. Сформулюйте вікові зміни в скелеті. Вплив фізичних вправ та трудової активності на ріст, розвиток м*язевої системи. Навести приклад власних вправ.</p>		
3.	<p>Тема 3. Захворювання опорно-рухового апарату. Загальна характеристика травм. Профілактика та перша до медична допомога при травмах та нещасних випадках Складіть перелік заходів по профілактиці захворювань органів опорно-рухової системи.</p>	3	3
4.	<p>Тема 4. Внутрішнє середовище організму. Кров: функції та склад. Лімфатична система. Органи кровотворення. Анатомія, фізіологія серцево-судинної системи Імунітет, його вікові особливості. Зазначте особливості будови та фізіології підліткового серця</p>	4	4
5.	<p>Тема 5. Анатомія, фізіологія та гігієна дихання Вікові особливості дихальної системи Скласти кросворд або ребуси з теми «Дихання»</p>	4	4
6.	<p>Тема 6. Захворювання дихальної, серцево-судинної систем. Інфекційні хвороби крові. Долікарська допомога при захворюваннях дихальної, серцево-судинної систем Скласти рекомендації щодо профілактики захворювань серця і судин в дитячому віці. Соціальні захворювання органів дихання</p>	4	4
7.	<p>Тема 7. Анатомія, фізіологія травної, сечовидільної, репродуктивної систем. Веганство як система харчування: за і проти. Сформулюйте основні етапи та особливості статевого дозрівання дітей Характеристика харчових отруєнь. Отруєння грибами</p>	4	4
8.	<p>Тема 8. Анатомія сенсорних систем. Вікові особливості функціонування органів чуття. Порушення та профілактика органів зору, слуху Складіть рекомендації щодо дотримання гігієни органів слуху, враховуючи вікові анатомо-фізіологічні особливості дітей шкільного віку Підібрати і записати в зошит загадки, приказки, прислів*я про сенсорні системи. Описати шкідливий вплив гаджетів на органи зору</p>	5	5

9.	<p>Тема 9. Анатомія, фізіологія нервової системи. Вища нервова діяльність. Інтегративна функція центральної нервової системи.</p> <p>Вплив роботи комп'ютера на організм людини. Правила роботи за комп'ютером</p> <p>Пам'ять та її види.</p> <p>Сон, його значення та види. Важливість повноцінного сну для підлітків</p>	6	6
10.	<p>Тема 10. Загальні поняття про нервові захворювання, психоневрологічні порушення</p> <p>Вплив мобільних телефонів на організм людини.</p> <p>Правила користування мобільним телефоном.</p> <p>Заходи здоров'язбереження нервової системи дітей.</p>	5	5
	Разом	42	42

Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Підсумковий семестровий контроль відображає міру компетентності студента навчальної дисципліни «Анатомія з основами медичних знань».

**Навчально-методична карта дисципліни «Анатомія з основами медичних знань»
Разом становить 90 годин, із них години 20 - лекції, 12 годин - семінарські заняття,
10 годин - практичні заняття, 42 години - самостійна робота, 6 годин - модульний контроль.**

1. Модулі	Змістовий модуль I Вступ. Вступ. Значення анатомії і фізіології людини, основ медичних знань. Віковий розвиток людини			
Лекції	1	2	3	
Теми лекцій	Вступ. Значення анатомії і фізіології, основ медичних знань для професійної підготовки соціального педагога Загальні закономірності росту та розвитку людини.	Загальна характеристика опорно - рухового апарату. Розвиток рухів у дітей.	Захворювання та профілактика опорно-рухового апарату. Загальна характеристика травм. Профілактика та перша домедична допомога пр. травмах та нещасних випадках	
Теми практичних робіт		Пр. № 1. Будова та функції кісток		
Теми семінарських занять			Семінар № 1. Неінфекційні захворювання опорно-рухового апарату у дітей, профілактика	
Поточний контроль	Тести.			
Модульний контроль	12 балів			
2. Модулі	Змістовий модуль II.			
Лекції	4	5	6	7
Теми лекцій	Внутрішнє середовище організму. Кров: функції та склад. Лімфатична система. Органи кровотворення. Анатомія, фізіологія серцево-судинної системи.	Анатомія, фізіологія та гігієна органів дихальної системи	Захворювання дихальної, серцево-судинної систем. Інфекційні хвороби крові. Долікарська допомога при захворюваннях дихальної, серцево-судинної систем	Анатомія, фізіологія травної, сечовидільної, репродуктивної систем
Теми практичних робіт	Пр. № 2. Оцінка функціонального стану серцево-судинної системи	Пр. № 3. Функціональний стан дихальної системи		Пр. № 4. Захворювання травної системи: гельмінти

Теми семінарських занять			Семінар № 2 .Захворювання серцево-судинної системи та органів дихання	Семінар № 3. Вплив шкідливих звичок на стан травної та репродуктивної систем
Поточний контроль	Тести.			
Модульний контроль	15 балів			
3. Модулі	Змістовий модуль III. Анатомія, фізіологія аналізаторів та нервової системи. Психоневрологічні порушення.			
Лекції	8	9	10	
Теми лекцій	Анатомія сенсорних систем. Вікові особливості функціонування органів чуття. Порушення та профілактика органів зору, слуху	Анатомія, фізіологія нервової системи. Вища нервова діяльність. Інтегративна функція центральної нервової системи	Загальні поняття про нервові захворювання, психоневрологічні порушення	
Теми практичних робіт		П.р. № 5. Увага та її види		
Теми семінарських занять	Семінар № 4. Захворювання, порушення і профілактика сенсорних систем	Семінар № 5. Вікові особливості функціонування ВНД.	Семінар № 6. Нервові захворювання, психоневрологічні порушення у дітей та підлітків	
Поточний контроль	Тести.			
Модульний контроль	12 балів			

7. Рекомендовані джерела

Основні

1. Антонік В. І., Антонік І. П., Андріанов В.Є. Анатомія, фізіологія дітей з основами гігієни та фізичної культури : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / В. І. Антонік, І. П. Антонік, В.Є. Андріанов / Професіонал ; Київ : Центр навчальної літератури, 2019. - 336 с. [Електронний ресурс] - Режим доступу:

[Нііп^:/УИ гоп 1 .сіЛУУР.огд.иа/АпЮіік УІ/Апаіошііа Іі/іоІоІіііа Сііеі / оліюа ту іііііііііі іа Гі/усіііііііііі кіїіііііііііі.рсіГ](#)

2.. Вікова анатомія та фізіологія людини: навчальний посібник / [Т. Є. Комісова, А. В. Мамотенко., Л. П. Коваленко та ін.]. – Харків: ФОП Петров В. В., 2021. – 112 с..

3 Головацький А. С., Черкасов В. Г., Сапін М. Р. та ін. підручник у 3 т. Анатомія людини / [А. С. Головацький, В. Г. Черкасов, М. Р. Сапін та ін.]. (Вид. 6-е, допрац.). - Вінниця: Нова книга, 2017. - 368 с.

4 .Маруненко І.М. Анатомія і вікова фізіологія з основами шкільної гігієни : курс лекцій / І. М. Маруненко, Є. Неведомська, В. І. Бобрицька ; М-во освіти і науки України, Київський міський педагогічний університет імені Бориса Грінченка. - 2-е вид. - Київ : Професіонал, 2018. - 480 с. [Електронний ресурс] -

Режим доступу: [Бііра: //eііііііііііі.кід.еди.иа/ід/ергііі/20170/1/апаіошііа.рдіГ](#)

5 . Міхеєнко О.І. О. І. Валеологія: Основи індивідуального здоров'я людини: навчальний посібник. / О. І. Міхеєнко О.І.. – Київ:: «Університетська книга», 2019. – 448 с.

6 .Філімонов В.І. Фізіологія людини: підручник/В.І.Філімонов. - 4-е вид., виправ. - К.: ВСВ «Медицина», 2021 р. - 448 с.

Додаткові

1 . Аносов В. .. Вікова фізіологія з основами шкільної гігієни: [Електронний ресурс] / В. .. Аносов, Н. .. Хоматов, В. Г. Сидоряк – Режим доступу до ресурсу:

[lib.mdpu.org.ua/.../anosov_vkh_khomatov_ng_sidorjak_vkova_fzologja_z_osnovami_s_hklnn_ggni.html](#) ...Павлоцька Л., Дуденко Н., Головка М., Артеменко В., Горбань В. Основи фізіології та гігієни харчування. Вид-во «Університетська книга», 2015 р. - 558 с.

2 .Помогайбо, В. Основи антропогенезу : підручник / В. Помогайбо, А. Петрушов, Н. Власенко. - Київ : Академвидав, 2015. - 142 с.